

alimara

REVISTA DE TREBALL SOCIAL

NÚMERO 40 / SEGONA ÈPOCA / DESEMBRE DE 1997

**Consell Insular
de Mallorca**

alimara

Núm 40

Segona Època, desembre de 1997

Edita: Consell Insular de Mallorca
Redacció: Servei d'Acció Social i Sanitat
General Riera, 67
07010 Palma
Tel.: (971) 76 07 62
Fax: (971) 76 19 52

Portada: **Xisco Fuentes**

Maquetació
i impressió: Gràfiques Son Espanyolet

Dipòsit Legal: PM - 128 - 1987

Els articles d'aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

El tema de la immigració no ha tengut molt d'espai a les planes d'aquesta revista. En concret i dins de la segona època, hem publicat un article de José Luis Frau a l'Alimara núm. 38, on ens presentava l'antic Servei d'Integració d'Immigrants.

Per tant, avui ens complau presentar-vos dos articles sobre aquesta temàtica que ens presenten José Luis Frau, una altra vegada, i Santiago Ramis, ambdós de l'actual Equip d'Inserció d'Immigrants.

No cal dir que el fet de l'existència d'aquest Equip ha possibilitat que ara i avui us puguem presentar aquests articles, ja que aquest Equip -a nivell institucional- és l'únic que treballa amb temes socials dels immigrants a Mallorca. Per descomptat que també existeixen entitats tals com SOS Racisme i CITE de CC.OO., entre d'altres, que hi fan actuacions i als que ara ens dirigim i encoratjam a què vagin publicant les seves experiències en aquestes planes.

Anant als articles, cal dir que el primer, "Una aproximació social als col·lectius immigrants de l'Illa de Mallorca", de José Luis Frau, fa una primera aproximació a la població immigrant que hores d'ara està vivint entre nosaltres, basant-se en instruments de recollida d'informació tals com l'Observatori Permanent de la Immigració (OPI) i el sistema informàtic del propi Equip d'Inserció d'Immigrants. El segon, "Agricultura: via d'entrada d'immigració. Règim Especial Agrari de la Seguretat Social (REA)", de Santiago Ramis, ens exposa el paral·lelisme existent entre la marginalitat (sobretot inicial) del treballador immigrant i la del sector econòmic que normalment és el primer que li dona cobertura, el primari. El treballador immigrant veu que aquest sector (que normalment és l'idoni per a ell, car prové de l'agricultura del seu país d'origen) és el marginat dins la nostra societat i, per tant, en la seva recerca de la integració social veu que, per a normalitzar-se, per a "pujar dins l'escala social", ha d'accedir a altres sectors "més productius" com el de la construcció.

UNA APROXIMACIÓ SOCIAL ALS COL·LECTIUS IMMIGRANTS DE L'ILLA DE MALLORCA

José Luis Frau Monterrubio,
Treballador social de l'Equip d'Inserció d'Immigrants

Les tasques que ve desenvolupant el Consell Insular de Mallorca en l'atenció al col·lectiu immigrant extracomunitari i comunitari a les Comarques d'Inca i Manacor mitjançant, en un primer moment, les Oficines d'Inserció Sociolaboral i en l'actualitat l'Equip d'Inserció d'Immigrants (EII), ens permeten fer una primera aproximació a les característiques socials dels immigrants atesos i també del seu nivell d'integració a la comunitat balear.

Dos instruments de recollida d'informació han estat fonamentals a l'hora d'iniciar aquesta aproximació:

1.- **L'OPI:** l'Observatori Permanent de la Immigració va ser concebut com un macrosistema d'informació de l'Administració de l'Estat (Direcció General de Migracions) dirigit a diagnosticar problemes i orientar les accions dirigides al procés d'integració. Implantat a les Illes Balears l'any 1994, pretén centralitzar i sistematitzar la informació existent sobre la immigració, obtenir informació quantitativa i qualitativa sobre les característiques del fluxos migratoris i el seu grau d'assentament en el conjunt de l'Estat espanyol, i dissenyar un sistema de mediació del grau d'integració social dels diferents col·lectius.

L'OPI contempla en el seu camp d'observació un conjunt ampli de factors que incideixen sobre la problemàtica de la integració dels immigrants. Aquestes variables són:

A.- **L'entorn:** comprèn la situació actual a Europa i el marc normatiu comunitari; la situació sociopolítica dels països d'origen; la situació del mercat laboral espanyol; i el marc legislatiu espanyol.

B.- **El fenomen migratori:** analitza els fluxos (volum de població desplaçada, origen, moviments interns, etc...) i les condicions de vida i treball (situació laboral, familiar, jurídica, vivenda, accés als serveis, etc...)

C.- **L'impacte social:** comporta l'anàlisi de les opinions i actituds en relació als estrangers, el reflex en mitjans de comunicació, el registre d'incidents racistes i els moviments de solidaritat.

La interacció d'aquests tres elements, i específicament la relació dinàmica que es genera entre la població immigrant i la població d'acollida, permet explicar les diferents situacions que es donen en una escala que va des de l'assimilació fins a la segregació (clarament no integradores), passant pel diferents nivells d'integració.

Cal, en aquest punt, analitzar la metodologia emprada a l'hora de complementar l'OPI: la major part dels usuaris de l'Equip són de nacionalitat marroquí i concretament de la zona del Rif, basada fonamentalment en el sector prima-

ri, amb una llengua pròpia transmesa oralment i una molt limitada formació reglada i professional. A la vegada, presenten una gran mobilitat i dispersió geogràfica.

Aquests elements es converteixen en un obstacle a l'hora de plantejar el qüestionari. La primera fase en la metodologia emprada pel Treball Social amb immigrants, la presa de contacte, no es pot convertir en un interrogatori, primer perquè la facilitació de les dades pot ser falsa i segon perquè es poden ressentir la intervenció i les relacions futures. No és possible crear un clima de confiança si es dedica la major part de l'entrevista a la recollida de dades.

D'aquesta manera, la formalització de l'OPI es realitza una vegada ja s'han fet una sèrie d'entrevistes (el nombre dependrà de cada cas) i si és possible amb les dades recollides en aquestes, sense passar directament el qüestionari a l'immigrant. D'aquesta manera, l'OPI guanya en objectivitat i veracitat. Quant a aquells usuaris que requereixen d'una intervenció a curt termini -merament informativa o de derivació- o que no reincidenten es perd la possibilitat d'enregistrar l'OPI encara que no la d'iniciar un treball conjunt a posteriori, on es pugui utilitzar aquest instrument.

2.- **El sistema informàtic de l'EII**, dirigit a aportar els elements informatius necessaris per poder orientar l'activitat de l'organització i facilitar el millorament de l'actuació de l'EII, tècnicament i metodològica, en especial mitjançant la normalització dels sistemes de registre i d'anàlisi de les dades.

El programa informàtic s'estructura sobre la base de tres instruments:

- Història social.

- Registre de demandes i intervencions: s'utilitza com a registre general de totes les demandes rebudes i serveix com a registre del servei assignant responsabilitats sobre els casos, nombre d'expedients, etc. L'especificitat de demandes plantejades pels estrangers va suposar l'ampliació de codis pel que fa a tramitacions i informacions de documentació legal d'estrangeria: permisos de treball i residència, ofertes de treball per a treballadors estrangers, autoritzacions d'entrada al país, reagrupaments familiars, recursos i al·legacions administratives, exempcions de visats, etc. De la mateixa manera, la valoració de la situació de necessitat suposarà canvis en les codificacions afegint-hi ítems nous com la informació sobre tràmits d'estrangeria.

- Registre d'activitats: s'utilitza com a registre sistemàtic de les activitats realitzades. Està referit tant a l'atenció individual-familiar com a l'activitat indirecta (coordinació, treball d'equip, etc.) i el treball comunitari.

Des del seu començament -juliol 1996- l'EII ha obert un total de 202 expedients dels quals se n'han fet 64 OPIs. Això significa que han estat atesos 306 usuaris amb un volum de demandes de 555 (2'75 demandes per expedient).

A nivell de **dades d'identificació general** dels immigrants atesos es pot realitzar aquest quadre:

I.- Nacionalitat: els principals països d'origen són:

Marroc: 88%

Algèria: 1'27%

Cuba: 1'09%

Senegal: 1'09%

Per continents:

Àfrica: 90'30%

Europa: 4'37%

Amèrica: 3'09%

Àsia: 0'18%

2.- Edat: el 69'76% són menors de 39 anys, per tant configuren una població jove en edat productiva i amb major facilitats per iniciar el procés migratori.

3.- Sexe: 80'07 homes.

4.- Estat Civil: 43'85% fadrins i 47'18% casats.

5.- Nivell d'estudis: 26'25% amb estudis primaris i 9'65% sense estudis.

6.- Activitat econòmica: 43'85 ocupats i 11'63 aturats havent treballat abans.

7.- Ocupació: 51'50% treballadors eventuais.

Pel que fa a la **integració familiar** i concretament a la convivència, el 34'38% viu amb el seu cònjuge i/o fills. Generalment el reagrupament de la família es produeix en el moment en què s'ha aconseguit una mínima estabilitat laboral i econòmica, donant-se la possibilitat de fer varis reagrupaments de familiars per etapes, pel canvi que suposa l'arribada de tota la família nuclear, en el cas de magribins normalment nombroses. El reagrupament familiar també afecta la socialització de l'individu, donat que fins en aquest moment la seva comunicació ha estat bàsicament amb persones conegudes de la seva xarxa social i normalment a nivell individual. L'arribada del cònjuge i els fills, sobretot d'aquests darrers amb les relacions que estableixen a través de l'escola, amics i participant en activitats de tipus integrador, trenca amb l'anterior tendència.

Un 37'5% dels enquestats conviu amb altres familiars generalment germans o oncles. La resta, un 27'15%, no viu amb familiars però sí en grups amb relació geogràfica o cultural. En general, la pràctica totalitat desitja reagrupar la seva família encara que molts no reuneixen tots els requisits (permís de treball tipus B renovat, contracte de treball i tres darreres nòmines, declaració de la renda i vida laboral, passaport amb vigència no inferior a 6 mesos, acta notarial on es manifesti que l'estranger disposa d'una vivenda digna considerada habitable, i qualsevol document que acrediti la disponibilitat de mitjans econòmics). És per això que un 51'57% manté contactes regulars amb la família d'origen.

Quant a la **integració cultural**, el coneixement de l'idioma té una distribució molt variable. El 57'14% entén i parla correctament el castellà, mentre que respecte al català, anglès i francès el 95% no el parla ni l'entén. Aquest fet s'explica perquè el castellà s'ha convertit en la llengua vehicular i de relació amb les diferents administracions i llocs de treball. Pràcticament la totalitat

dels estrangers enquestats no han rebut cap tipus de formació cultural, és ara quan es comencen a generalitzar en municipis amb una forta presència d'immigrants cursos d'educació d'adults dirigits a immigrants a nivell de neolectura, neoescriptura, coneixement en castellà i en català, etc.

Pel que fa a l'escolarització dels menors que viuen a Mallorca, el 90% figuren com a escolaritzats. La resta s'explica per les dificultats a l'hora d'esbrinar quan es produeixen els reagrupaments familiars i per les edats dels infants en el moment de la seva arribada al país d'acollida. Hem de partir de la base també que en l'actualitat hi ha una clara manca de recursos pel que fa a la inserció escolar dels infants en els diferents centres educatius per la manca de professors de suport.

Finalment cal dir que un 96'83% dels estrangers conserva usos i costums del seu país, generalment en privat. La manca d'establiments religiosos (mesquites) dificulta la constitució d'un lloc de reunió i d'oració, essent en determinats municipis una reivindicació constant, subjecte a l'aportació econòmica que fan els immigrants magrebins, les dificultats per trobar un espai adient, i la preceptiva autorització administrativa.

La **integració territorial** és un altre element a tenir en compte. El grau d'assentament ens indica que un 73'68% ha residit sempre en el mateix municipi i que un 26'32% ha canviat una o varies vegades de municipi. El fet de residir en un municipi no significa necessàriament que l'activitat laboral es desenvolupi en el mateix. Així, un nombre important d'estrangers es traslladen a municipis veïns o poden fixar la seva residència en un altra zona sense efectuar la corresponent baixa padronal. De la mateixa manera, es donen casos d'adreces que es converteixen a la llarga en veritables "oficines de correus" on arriba i es distribueix gran part de la correspondència que està en circulació i no necessàriament del mateix municipi.

Per altra banda, no es dona l'existència de ghettos donat que la distribució de les vivendes dels immigrants es realitza seguint criteris econòmics (preus dels lloguers), pràcticament per tot el nucli urbà, el que facilita la seva integració. Normalment, en la fase d'acollida s'opta pel màxim estalvi en la vivenda i es pot donar el cas d'ocupacions d'edificacions o habitatges amb condicions d'habitabilitat més o manco precàries, això sí subjectes a un lloguer abusiu per part del propietari que d'altra manera tindria moltes dificultats per poder llogar la vivenda. Ja en la fase tutelada o d'assentament es produeix una millora en la vivenda, determinada moltes de vegades per la necessitat d'obtenir el reagrupament de la família.

La totalitat dels enquestats afirmen viure de lloguer i un 84'38% en cases amb més de 5 cambres. Normalment s'habita en pisos o vivendes unifamiliars.

De totes maneres, la qüestió de la vivenda té unes característiques diferencials en relació amb la resta de la població:

- El reagrupament familiar a què ens hem referit és un dels factors que intervenen en la constitució dels grups de convivència i que depèn directament de la legislació específica.

- L'exigència explícita en el nou Reglament d'Aplicació de la Llei d'Estrangeria (155/96) de demostrar les condicions d'habitabilitat del domicili.

- L'accés a prestacions i ajudes en matèria de vivenda.
- Les concepcions i hàbits culturals i socials de partida.
- Les necessitats nascudes dels diferents models del procés migratori i de l'estat en què es trobi cada cas grupal o individual concret.

Pel que fa a la **integració cívico-social** la pràctica totalitat figuren com a empadronats. Actualment, els estrangers que viuen a Espanya estan obligats a inscriure's en el padró del municipi en el que resideixen habitualment, per tant, independentment de la seva situació legal. No obstant, aquesta inscripció no constitueix prova de residència legal a Espanya, tot i que la importància de l'empadronament descansa en la seva obligació per tal d'accedir a determinades prestacions socials i ajudes.

Un 89'06% utilitza qualsevol servei d'atenció administrativa sense cap tipus de condicionant, encara que la pràctica diària ens indica que l'accés als serveis de l'administració varia en funció de la seva utilitat o obligatorietat. Si als serveis de l'administració central és comú, no passa el mateix amb els serveis municipals, on pel que fa als Centres de Serveis Socials el seu accés no està gens generalitzat, desconeixent en la majoria dels casos quin tipus de prestacions s'ofereixen i els drets que els emparen.

Les relacions socials són amb un 39'06% de veïnatge amb la població nadiua. Un 17'19% només amb immigrants del seu país d'origen i un 25'00% amb espanyols en el treball. L'ampliació de les relacions amb la comunitat d'acollida estan relacionades amb el temps d'estada dels estrangers i el major coneixement de l'idioma que facilita notablement la socialització.

Finalment, un 91'94% planteja la intenció de restar definitivament a la comunitat d'acollida, fet que repercutirà en l'arribada dels familiars susceptibles de reagrupament: el cònjuge, sempre que no es trobi separat de fet o de dret; els fills menors d'edat; els incapacitats i els menors que tenen com a representant legal l'estranger; i els descendents quan depenguin econòmicament dels residents.

Quant a la **integració laboral** per sectors d'ocupació el 54'17% pertany a l'agricultura, el 25'00% a la construcció, el 10'42% a altres serveis, un 8'33% a la indústria i un 2'08 a venda ambulat. Els sectors d'ocupació vénen determinats per la pròpia estructura productiva de les comarques, amb municipis que basen la seva economia en l'agricultura, i d'altres -Inca i Manacor- com a nuclis urbans importants amb un important comerç i indústria, no oblidant d'altres basats en el sector serveis.

La relació laboral generalment és assalariat amb contractes eventuais (86'21%), encara que és nul·la la formació professional rebuda. Un 54'17% han romàs en llocs de treball del mateix nivell ocupacional i un 16'67% han millorat econòmicament però no professionalment.

D'altra banda, a nivell de **demandes**, un 65'77% afecten a intervencions i tramitacions en temes d'estrangeria. La resta comporta intervencions i tramitacions socials, laborals, sanitàries, d'inserció i seguiment escolar i de sensibilització social i interculturalitat.

Aquestes dades confirmen les dificultats que tenen els immigrants per accedir amb igualtat de condicions als drets reconeguts per les diferents lleis que se'ls apliquen, de la mateixa manera que ens han d'obligar a:

- afavorir la coordinació i el suport entre les diferents administracions;

-
- potenciar mesures dirigides a la promoció social, cultural, educativa dels immigrants;
 - aplicar els recursos socials com a mitjà i no com a finalitat.